

Wpływ literatury dziecięcej na kształtowanie osobowości dziecka

Ważnym elementem edukacyjnym jest książka. Możliwości literatury dziecięcej są bardzo duże, zwłaszcza wobec najmłodszych jej odbiorców. Składa się na to wiele przyczyn, np. skłonność do naśladownictwa, identyfikowania się z postaciami literackimi, szybki rozwój mowy i myślenia, aktywność poznawcza i zabawowa, wrażliwość emocjonalna, intensywność przeżywania świata.

Należy podkreślić, że kontakt z książką nie jest naturalną potrzebą dziecka tak, jak zabawa czy różne formy aktywności ruchowej. Jednakże zarówno rodzice i wychowawcy mogą od najmłodszych lat rozbudzać w dziecku zainteresowanie, w sposób świadomy i systematyczny kształtować nawyki stałego obcowania z książką i sięgania po czasopisma.

Literatura dziecięca jest dziedziną sztuki, a jej możliwości oddziaływania mają charakter wielokierunkowy. Poprzez kontakt z literaturą rozwija się wrażliwość estetyczna dziecka, jak również jego intelekt. Stałe obcowanie ze starannie dobranymi utworami literackimi, zawierającymi obok tekstu piękną ilustrację, budzi wrażliwość estetyczną dziecka, a jednocześnie sprzyja rozwijaniu postaw twórczych, wyzwalaniu ekspresji słownej i plastycznej.

Wychowawcze aspekty literatury dotyczą również sfery intelektualnej dziecka. Zasób wiadomości małego dziecka jest niewielki. Jego doświadczenia i spostrzeżenia związane są przede wszystkim z najbliższym otoczeniem. Natomiast teksty literackie ukazują znane mu sprawy w innym świetle. Poprzez utwory literackie, np. baśnie, uczy się całościowego ujmowania świata, wiązania ze sobą poszczególnych faktów i zdarzeń, wyciągania wniosków.

Kontakt z książką poszerza możliwości poznawania świata, ludzi ich losów i obyczajów, pozwala na uczestnictwo w wydarzeniach niedostępnych własnych doznaniom i obserwacjom. Obcowanie z książką zaspokaja potrzebę informacji, wzbogaca zasób wiadomości i słownictwa oraz pozwala na utrwalanie wiadomości, które dziecko już zdobyło.

Odpowiednio dobrane utwory literackie ukazują dziecku wzory poprawnej polszczyzny, mają ogromny wpływ na doskonalenie mowy pod względem gramatycznym, wzbogacanie zasobu pojęć oraz na rozwój komunikatywnej wypowiedzi.

Kontakt z książką aktywizuje myślenie, rozwija pamięć, umiejętność porównywania, analizowania, szukania przyczyn i skutków, wyciągania wniosków.

Utwory literackie mają ogromny wpływ także na sferę emocjonalną dziecka, o czym mogą świadczyć jego relacje emocjonalne podczas ich słuchania, np. śmiech, płacz. Oddziałując silnie na uczucia, ukazując postaci bohaterów, z którymi dziecko się identyfikuje, przykłady stosunków społecznych, konfliktów i wyborów, książka pozwala zrozumieć innych ludzi oraz relacje między nimi. Literatura, np. baśnie przedstawiają problemy dobra i zła w sposób uproszczony - macocha jest zła, sierotka dobra i pracowita, dobro jest nagradzane, a zło karane. Opowiadania o charakterze bardziej realistycznym sprzyjają utożsamianiu się z losami bohaterów, ukazują wzory właściwych postaw społecznych.

Jednakże należy pamiętać o odpowiednim doborze książek dla najmłodszych czytelników. Świat przedstawiony w utworze literackim nie może

być światem całkowicie sztucznym i wymyślonym, a ukazane w nim negatywne strony życia takie jak samotność, bezpieczeństwo, powinny przeplatać się z elementami optymistycznymi, ponieważ u małego dziecka dopiero zaczyna kształtować się odporność układu nerwowego i bardzo łatwo ją zniszczyć.

Utwory literackie są bardzo ważnym elementem w procesie kształtowania wyobraźni oraz postawy twórczej dziecka, stwarzają możliwość własnej twórczej interpretacji słuchanego dzieła. Słuchając, np. baśni, dziecko samo kreuje postacie bohaterów, ich losy, tworzy własne wyobrażenia przedstawionych wydarzeń.

Wiele utworów literackich wzbudza zainteresowanie światem przyrody. Opowiadania, wierszyki stanowią często inspirację do dokonywania interesujących odkryć w ogrodzie, parku czy w lesie. Mogą one także wzbogacić zabawy zajęcia mające na celu kształtowanie pojęć matematycznych. Jako przykład mogą posłużyć utwory J. Porazińskiej, które nie tylko zapewniają dzieciom kontakt ze sztuką opartą na motywach ludowych, lecz także skłaniają do wesołej zabawy i liczenia.

Literatura dziecięca odgrywa niebagatelną rolę w przygotowaniu dziecka do nauki czytania między innymi poprzez wzbogacenie słownika dziecka. Kontakt z literaturą ułatwia naukę poprawnego formułowania wypowiedzi pod względem gramatycznym, doskonali dźwiękową formę wypowiedzi, zachęca do swobodnego komunikatywnego wypowiedzania się.

Książka dla dzieci można wykorzystać także jako materiały do ćwiczeń wyrabiających gotowość do nauki czytania, m.in. do ćwiczeń słuchowych i fonematycznych- wyodrębniania wyrazów w zdaniu, głosek w wyrazie, pojmowania symbolu graficznego, rozumienia wyrazu jako graficznego odpowiednika słowa, wdrażających do analizy i syntezy słuchowej oraz słuchowo- wzrokowej. Na przykład dziecku sześciolletniemu można zaproponować już zabawę w dobieranie prostych tekstów, opartych na znanych utworach literackich do ilustracji z książek.

Jednakże podstawowym zadaniem książki jest ukazywanie wzorów pięknej polskiej mowy, budzenie przeżyć estetycznych, wrażliwości artystycznej. Dlatego też wybierając książkę dla dziecka należy brać pod uwagę przede wszystkim jej wartości estetyczne, wiek dziecka, poziom jego wrażliwości, a jednocześnie potrzebę zabawy i rozrywki, wzbogacenia doznań i doświadczeń, zdobywania informacji o świecie. Analizując utwór należy zastanowić się czy dziecko będzie mogło zachwycić się pięknem języka, czy środki stylistyczne: porównania, przenośnie, epitety mogą przemówić do wyobraźni dziecka, rozwijać ją i wzbogacać, czy możliwa jest analiza przebiegu wydarzeń, odczytanie wymowy utworu na dostępnym już dziecku poziomie uogólnienia.

Ważnym elementem, jaki należy brać pod uwagę przy wyborze książek dla dzieci jest ich szata graficzna, gdyż ma ona bardzo duży wpływ na kształtowanie u dziecka poczucia piękna i estetyki. Dziecko w wieku przedszkolnym charakteryzuje, bowiem ogromna podatność na wpływy otoczenia przy jednoczesnym braku krytycyzmu. Jest ono w stanie zachwycić się rzeczami pozbawionymi zupełnie piękna i artyzmu.

Małe dziecko nie potrafi jeszcze czytać, ale kolorowa ilustracja wzbudza w nim ogromne zaniepokojenie. Najpierw traktuje ją jak przedmiot zabawy manipulacyjnej, ale z biegiem czasu zaczyna rozpoznawać na ilustracjach znane

przedmioty, by w końcu zainteresować się samym tekstem. Już czterolatki potrafią uważnie śledzić akcję krótkich opowiadań.

Wraz z rozwojem intelektualnym oraz rozwojem wyobraźni wzrasta zainteresowanie dziecka baśnią, zwłaszcza u dzieci pięcioletnich. Ma to związek z animistycznym i antropomorficznym ujmowaniem otaczającego świata. Dzieci w tym wieku mają swoje ulubione utwory, ciągle od nowa przeżywają losy ich bohaterów.

Starsze przedszkolaki o wyższym poziomie rozwoju mowy, większej sprawności umysłowej, bogatszych doświadczeniach, większej umiejętności obserwacji otaczającego świata bardziej interesują się utworami o treści realistycznej, w których mogą odnaleźć znane im już fakty oraz utrwalić im, poszerzyć swoje wiadomości. Dzieci te interesują się przyrodą, techniką oraz zjawiskami z życia społecznego. Utwory, w których przedstawione są wydarzenia z życia codziennego, ale przedstawione w nieco inny sposób zaspokajają poznawcze potrzeby dziecka, jednocześnie stają się inspiracją do nowych odkryć i zabaw zadawania coraz bardziej dociekliwych pytań.

Przeżycia związane z treścią utworu literackiego dziecko chętnie wyraża w zabawie ruchu, tańcu, śpiewie, twórczości plastycznej. Dzieci bardzo chętnie bawią się w teatr. Scenariusz dziecięcych przedstawień stanowią przetworzone wątki ze znanych im książek. Dziecko zwłaszcza te o bogatej wyobraźni samo przygotowuje sobie rekwizyty, np. wycina laleczki z papieru, tworzy scenę, wykorzystując w tym celu, np. krzesła, stół itp.

Podsumowując należy stwierdzić, że czytanie powiązane z analizą przeczytanego tekstu to nie tylko sposób rozwijania intelektu, wyobraźni i wrażliwości dziecka, lecz także okazję do zacieśniania więzi emocjonalnych pomiędzy dzieckiem i bliskimi mu osobami. W warunkach domowych dziecko przeżywa treść utworów literackich w sytuacjach znanych mu i lubianych, kiedy ma poczucie bezpieczeństwa, może wielokrotnie powracać do ulubionych utworów czy też ich fragmentów.

Bibliografia :

1. S. Frycie, I Kaniowska-Lewańska - „Kultura literacka w przedszkolu cz. I”
2. M. Kwiatkowska - „ Podstawy pedagogiki przedszkolnej”